

Függelék

Interjú Ladik Katalinnal, 2008. május 7., Budapest

-Ön szerint létezik-e az irodalmi vagy esetleg költészeti performansz. És ha életképes ez a két fogalom, akkor hol lehetne fogódzópontokat találni ezen fogalmakhoz?

Amikor elkezdtem a performanszot a hatvanas évek közepén, fogalmam sem volt, hogy létezik-e performansz, vagy akár költői (irodalmi) performansz, elméletet nem olvastam, elsősorban belső, tehát költői indíttatásból próbáltam kinyújtani a költészet, az írott költészet határait. Ezt szoktam mondani magamnak és másoknak arra kérdésre, hogy miért adom elő ilyen sajátos módon az írott verseimet. Olyan szövegeket írok, amelyeket olvasásra szántam és olyanokat is, amelyeket költészettel tartok, de elsősorban hangi előadásra és hangköltészetre is használok, itt főleg a század eleji dadaista, futurista költészetre, és annak előadásmódjaira gondolok. Ezeket partitúrának tartok, ahogyan a sajátoméít is. Habár azok írásban is megjelentek, a sajátjaim, de ezek különböztek a többiből. De nem lehetett lejegyezni azokat a formai sajátosságokat, azaz minden olyan hangot utasítást, amelyeket én még hozzájuk elképzeltetem. Tehát nevezhető partitúrának, hiszen különbözik a csak olvasásra szánt költeményeimtől. Nem a külföldről érkező információkból építkeztem, hiszen azok csak a hatvanas évek végétől, hetvenes évek elejétől jöttek be Vajdaságba, de akkor már tájékozódtam ezekről, amelyek happening, ill. különböző akciók formájában, és ált. fotók alapján értesülttem ezekről. A hatvanas évektől belső indíttatásból kezdtem. A tartam az jött, belülről a fakadt, belső indíttatásból, a tartalom pedig megadta a formát. Két ilyen kifejezési formát választottam, éreztem autentikusnak: az első, melyben a gyökerekhez nyúltam vissza, a sámánizmushoz, a balkáni és a magyar folklórhoz, akár a zenére gondolok, ill. a rituális eszközökhöz, tehát látványban és dramaturgiában. A másik az a század eleji avantgárd formái, eszközei. Ezeket gyűrtam össze és úgy gondoltam h ez lehet az én saját formám kifejezési eszközöm. A Szövegeket is így írtam. Használtam eredeti népi szövegeket, mondókákat, mármint kollázsokat. Ezeket eredeti szövegekből merítettem, illetve írtam én is álnépi mondókákat, gyermekjátékszövegeknek ezeknek a népi mondókák ritmusára. De ezek szürrealista dadaista versek voltam. Mindig törekedtem a kemény struktúrára hogy nem essenek széjjel, hogy ezek megálljanak, egy kemény dramaturgiai struktúrán. Nem céлом a polgárpukkasztás. Bár a népi rituálék is használják a látványt, ez szerves része a szertartásoknak, én ezekkel a szövegeknek volt szemantikai értékük, jelentésük, de a külsőség is fontos volt. Irodalmi szövegek voltak mindig az alapok. Kivéve a hetvenes években mindig eltávoladtam a szemantikai értéktől, csak a szavak zeneiségét, ritmusát használta. Nem is komponálás volt ez, hanem hangokat szerveztem melyeknek a szöveg volt az alapja, és hangzás. Azaz az emberi hang jelentőségei, mint a népzenében akár a sajátságot hangtechnikát követő népdalokat tanulmányoztam és gyakoroltam a saját hangtechnikámat. De még a nem érthető szövegű előadásokban is, mindig irodalmi, népi szöveg volt az alapja, akár siratót, varázsigét adtam elő. Tehát a mit csinálok minden költészet határainak tágítása, amely minden találkozik a zenével is. Ezért is találtak rám a

zenészek. Vizuális munkáimat, a képversek is mind partitúrák, és ezeknek gyakran zenei alapjai is vannak. Nálam a képvers nem betűkből áll, hanem a női divatlapok szabásminta mellékleteiből kivagdosva állítottam össze egy partitúrát: így készültek a szonettek vagy akár a népdalok struktúráira állnak össze. Ezeket később elő is adom ezeket. Amikor előadom őket, a hangomat használom, tehát ez is költészeti határkitolásnak is nevezhető. Ugyanígy a performanszban is. Mikor én mozgok a színen, nem nevezhető színen, a performanszban, az nem nevezhető színháznak, bár egyfajta átlépés van, sem mozgásszínházban. Utólag különbözőféleképpen elnevezik, pl. performansznak, címkéket ragasztottak rá. De engem mindenig a tartalom es a belső indíttatás indított. Maximum néha elnevezem költői performansznak. Például a legutóbbit a *Tesla, homo galacticust* is annak nevezem.

-Pl. a Marseille-i...

A Kassák-kiállítás megnyitóján, ahol Weöres Sándor verseit is előadtam, hogy megmutassam, hogy más verseit is használom. Ez is költői performansz között.

A költői és az irodalmi performansz között nem teszek különbséget, ha az irodalmi performanszot vesszük, hogy irodalmi. performanszban szövegeket használunk, ameddig másokban nem használnak.

Ez a performansz nevezhető body artnak?

Igen én ezek mindenig keveredve látom. A mozdulat a test nálam egyenrangú a hanggal és a látvánnyal. A látvány, a vizualitás is nagyon fontos. Lásd az arcomat, a kellékeimet. Amikor csak hangköltészetet művelek, akkor nyilván beleilleszkedek a rendezvény stílusába.

Önnel valaha számított a közönség jelenléte illetve a véletlenek? Mivel a felvételekből nem úgy tűnt.

A performanszokban nem, viszont a happeningekben, akciókban igen. A performanszoknak megvan a dramaturgiája. Persze az improvizáció szerves része. Mindig megvan a koncepcióm, még ha vannak ismétlődő elemek is, pl. azonos kellékeket szoktam használni: pl. esernyő, nejlon, fátyol, fej (pl. az *Alice*-ban), néha egy tonettszéket, amelyet embernek öltöztek, akár a pink harisnya. Tehát beépíték egy elemet, amelyet a különböző performanszokban a legkülönbözőbben használlok fel. Ez egy jelrendszer, amelyeknek elemeit cserélgetek. Bizonyos szimbolikus rendszert építik fel. Amely a látványtól, a fénytől, pl. a stroboszkóptól is függ.

-A performanszokat úgy határozzák meg, hogy azok reális időben, itt és most történnek meg, a közönség (résznevők szeme láttára). De az Ön performanszaiban, mintha egy mágikus időben történne minden.

-Ezzel nagyon sokat foglalkoztam, pl. a hetvenes években volt egy olyan performanszom, hogy befújom magam egy olyan spray-vel az arcom, amelynek anyaga a arcomon egy perc alatt megszár, s mintha száz év telne el, mivel repedezett lesz, cement szerű fehér anyag. Ez után elkezdeken mozogni alatta, mimikázni, s a ránkok pedig olyan hatást keltenek, mintha egy nagyon régi szobor volna, Ez is a maszk egy változata. Gyakran használlok maszkot: pl. akár az hogy nejlont feszíték az arcomra, vagy egy üveglapot, vagy a szószerinti maszkot, amelyet a tarkómra erősíték, Janus arcot. A rejtőzködés különböző formáit használom. Jelmezt használom.

De pl. a Kassák-kiállítás megnyitóján inkább civil, alkalmi fellépő ruha volt.

A fekete csipkeruha is jelmezem. Mivel ált. a performerek nem szoktak polgári, alkalmi ruhát ölni, bár ez a nőknél nem feltűnő. Ez szándékos ez az alkalmi ruha jelleg, mivel

annál meghökkentőbb a megszólalásom és a mimikám. Tehát nem egy avantgárd, alternatív öltözékben jelenek meg, mivel az egyértelmű volna. Tehát ez is jelmez. A megjelenésemhez nem illő dolgokat mutatók meg.

-Az időre visszatérve...

Amikor a saját dolgaimat adom elő, én mindenig egy belső utazást szeretnék megvalósítani.

-Az átlés, a szerepfelvéttelek valósak? Vagy miben nyilvánulnak meg.

-Nem színészkként élem át, hanem abban a pillanatban, amit átélek. Abban az értelemben szerepfelvétel, hogy átöltözök. Pl. a Teslában egy galamb, egy galaktikus embernek öltöztem, ahogy utaltam is ezekre mozdulatokban. De ezek jelzések, hogy én most nem Ladik Katalin vagyok, hanem egy más időben, egy más álarcban vagyok, de az érzések a sajátjaim voltak, még ha álarc alá rejtem. Azért kell nekem álarc, hogy ne legyek annyira sebezhető, mivel túlságosan kiadom magam. Csak a jelmez a szerep. A többi őszinte, ezért nem egyforma, mivel átéléstől függ. Hogy az épp előadott szöveg épp mit vált ki belőlem. Míg egy színésznek ugyanúgy kell elmondani. Megengedem magamnak, hogy másképp hassak magamra.

-Ön ismerte Erdély Miklóst. Hatással volt-e Önre?

-Tudtunk egymásról, dolgoztunk is párhuzamosan, a találkozásunk is egy happening formájában zajlott. De nem hatott rám, mivel távol éltünk, bár amikor Pesten jártam látogattam őt, de nem tartoztam a munkatársai körébe. Hetvenháromtól bekapcsolódtam a Vajdasági Bosch alkotói csoportba, de akkor is mindenki a saját munkáját végezte, csak bemutattuk egymásnak. Itt az Opál Színházban, amelynek én is tagja vagyok, a próbák során kialakul egy koncepció, itt együtt dolgozunk

Ön hogyan határozná meg az ön performanszait?

Hat idáig nem kellett meghatároznom a performanszaimat. Amikor én ezt elkezdtem csak a költészet határait próbáltam kitárgítani, ezért nem is volt címe ezeknek, először csak néhány verset adtam elő, utána tágult a repertoár, meg az alkalom is. Pl. egy könyvtárban nem adhatok elő egy jelmezes dolgot, mivel az oda nem illik. De a legkisebb eszköz is meglepően hat. Szerényebb eszköztárral dolgozom, de erősebb hanggal. Ez fejlődik, állandóan alakul. Egy kelléket gyakran még nem tudom, hogy használom, de érzem, hogy használnom kell. Az indítékom mindig irodalmi és érzelmi. Az irodalom az nem mi dig érzelmi, a hangzó szó intellektuálisan hat. Az érzelem viszont vagy hangilag vagy vizuálisan, hangban látványban testben vagy képversben, vagy lenyomatban mikor lenyomom az arcom egy képlapra fejeződik ki. A hang és a látvány azonnal hat, amíg a vers nem azonnal hat. Az irodalom és az érzelem összekapcsolódása hat. Abban pill valószínűleg a látvány az érzelem és a hang hat, míg a gondolat később. Bár gyakran a vizuális szimbólumok később hatnak. Az a költi tartalom, amit megfogalmazok az a nézőben fejeződik be, tehát én egy impulzust, beoltást adok be a jelenlévőnek, aki szerintem társszerzője. Tehát mindenki saját szennizibilitásától függően fogadja be a gondolatiságot.